

Kitap

Ontolojinin Işığında Bilgi

Nicolai Hartmann, çev. H. Tepe,
TFK yay, 1998.

Fadime İSKEÇE

Yirminci yüzyılda ontolojik bakışı yeniden şekillendiren Nicolai Hartmann'ın önemli metinlerinden biri olan "ontolojinin ışığında bilgi", Türkiye Felsefe Kurumu tarafından yayınlandı.

Harun Tepe'nin Almanca aslından çevirdiği metin, Türkçe'de Nicolai Hartmann'a ait tek kaynak olma özelliğini taşıyor. Türkiye Felsefe Kurumu'nun çeviri dizisinde yayınlanan Kant'ın, Husserl'in, ve Heidegger'in metinlerinde olduğu gibi bu metin de Almanca-Türkçe olarak basılmış. Dolayısıyla eleştiriye açık bir biçimde yayınlandığını söyleyebileceğimiz bu metin, Türkçe'de Hartmann'la ilgili boşluğu doldurmaya çabalyor.

Hartmann, bu yazısında adım adım bilginin kendisinden, bilginin nasıl elde edildiğine ve bilme sürecindeki diğer farklı öğelere uzanan bir yol izlemekle birlikte 'oluşturulan' bilginin ne olduğunu eleştirel bir yöntemle serimlemeye çalışmıştır.

Yeni ontolojinin kurucusu ve ontolojiyi temel bir bilim olarak gören Nicolai Hartmann ontolojinin, varolanı diğer bilimlerde olduğu gibi parçalara ayırarak değil de aksine varolanı bir bütün olarak ele alması gerektiğini vurgular. Hartmann'ın oluşturduğu yeni ontoloji, varolanın ne olduğuna ilişkin derin ve temelli bir inceleme sunar. Özellikle "Bilim" varolanlarla ilgili problemlerle ilgilenmeden, varolanın temeline inmeden varolanın sadece bir bölümünü araştırma konusu yapar. Bundan dolayı Hartmann'a göre bütün real-ideal dünya, bilgi, insan, kategoriler, tasarımlar ve kavramlar ontolojinin sağlayacağı yöntem(ler)le doğru ve bütüncül bir şekilde bilinebilir.

Hartmann kendi ontolojik bakışı doğrultusunda Kant'an Husserl'e, Sofistlerden Descartes'a, Yeni-Kantçılardan Dilthey'a uzanan bir yelpazeyi eleştirmektedir. Kendisinden önceki görüşlerin

nesne hakkındaki düşüncelerine atfen şunu dile getirir: “Bu kuramlar nesneyi büyük ölçüde tasarım,kavram,kuram yoluyla nesneden elde edilmiş olan imgeyle karıştırdılar. Bunlar nesneyi bilerek tasarım ile özdeşleştirmiş olmasalar bile,tasarım ile nesne arasındaki sınır çizgisini bulanıklaştırmışlar,sonuçta ikisi arasındaki farkın yok olmasına yol açmışlardır. Ama her şey bu farka bağlıydı. Çünkü tasarım bilinçtedir. Kendisi bir bilinç oluşumudur ve kendisini taşıyan bir bilinç alanı (Descartes’ın cogitatio’su) olmaksızın,kendi başına varolamaz;aynı şey kavram için veya bizim nesneden hareketle oluşturduğumuz diğer imge türleri için de geçerlidir. Buna karşılık nesnenin kendisi bilinçten bağımsız olarak vardır ve yalnız mekansal-maddi nesnelere değil,insanla ilgili,ruhsal,kişisel veya tarihsel-tinsel nesnelere de kendi başına vardır.” (s.5)

Hartmann’ın üzerinde durduğu bir diğer konu olan bilgi sorunu-bilginin doğruluğu,kesinliği,kaynağı gibi- tüm problemleriyle ele alarak ontolojik bakış çerçevesinde değerlendirmiştir. Bilginin öğeleri olarak gösterdiği Özne-nesne-tasarım ilişkisinin bütünü bilmeyi ortaya çıkarır. Bilgi hakkındaki görüşü kendi diliyle ifade edilirse: “Bilmenin temelde varolan özneyle varolan nesne arasındaki bir varlık ilişkisi olduğu kuşkusuz görülür. Bu ilişkide nesne,yalnızca özne karşısında kendi bağımsızlığını sürdürmekle kalmaz,aynı zamanda tümüyle değişmemiş ve dokunulmamış olarak kalır;oyşa öznede bir şeyler değişmiş, yeni bir şey ortaya çıkmıştır: Bu da tasarım ya da daha genel söylenirse bilgi oluşumudur. Bu şekilde bilgi ilişkisi de üç ögeli bir ilişki olmaktadır: özne-bilgi oluşumu-nesne. Bilmenin nesneyi her kavrayışıyla, bilgi oluşumunda içeriksel bir artış olur. Böylece nesne kavramı da kökten değişir. Artık nesne yalnız bilinenle sınırlandırılmaz, bilinmeyene de uzanır. Bu ise nesnenin bilinmesine, hatta kendisinin bilinebilirliğinin sınırlarına karşı da kayıtsız olması demektir.” (s.9)

Hartmann çağımızda gerek felsefede gerekse de bilimde görülen doğruluk ve görelilik sorununa farklı bir bakış açısıyla yaklaşarak, şöyle ifade eder: “(Nesneye) uygun düşen bir tasarıma sahip olunabilir, ama onun doğru olduğunun farkına varılmadığı için yine de reddedilebilir; aynı şekilde, doğru olmadığı bilindiği için, insan doğru olmayan bir tasarımı doğru da sayabilir. Bu nedenle doğruya ve doğru olmayana ilişkin bilgi, doğruluk ve yanlışlığın bilgisinden tamamen farklı bir bilgidir. Bu bilgiye sahip olmak için, insanın doğru olmayana ilişkin tam güveni bir göstergeye, yeterli bir “doğruluk ölçütüne” sahip bulunması gerekirdi. Ama gerçekte insan buna sahip değildir-en

azından her türlü yanılıyı dışarıda bırakabilecek saltık bir doğruluk ölçütü yoktur. Göreliliğin asıl anlamı buradadır.” (s.13)

Yukarıdaki alıntılardan da anlaşılacağı üzere Hartmann bilgi edinme, bilginin kendisi, doğruluğu ve kesinliği gibi problemleri ontolojik yaklaşım düzleminde kalarak ve ontolojik bakışın bu türden problemleri açığa kavuşturacak bir yöntem bütünlüğüne ve yaklaşımının doğruluğunu göstermeye çalışmıştır.

Ele aldığımız bu kitap, yeni ontolojiyi anlama ve problemleri karşısındaki tavrını görmek bakımından önemli bir kaynaktır. Ayrıca günümüzde yaşanan birçok felsefe tartışmasının da birtakım gediklerini doldurmak açısından özgün bir yer tutmaktadır.